

av den inom sig och följer de regler som bestäms av murens logik.”

När jag just nu läser dessa tänkvärda meningar i den polske journalisten Ryszard Kapuscinskis bok ”På resa med Herodotos” är det svårt att bortse från aktualiteten. Murarna tenderar att bli alltfler, trots det grundmurat dåliga rykte som de har. Muren mot pandemin vinner kanske mer förståelse än andra slags murar. Men som Kapucinski säger så påverkas vi likväl av dem. Som forskare är det nog många av oss som är vana vid isolering, men forskarsamhällets tilltagande rörlighet under senare decennier lär påverkas av såväl pandemi- som klimatkris. Hur är för tidigt att säga.

Den ”krisernas dopplereffekt” som innebär att hart när ett helt samhälle kan samlas i ett gemensamt problemfokus under uppbyggnaden av en kris, men att glömskan försvåranvärt snart ofta tar vid när krisen väl är överstånden, kan leda till att dessa rader ter sig nattståndna redan när de läses. Utan några ”ordförandegissningar” kring vad detta innebär konstaterar jag i alla fall helt frankt att statsvetenskapen fortsatt lär ha frågor att ägna sig åt. ”Jag vill avskaffa mig själv” är en aktuell bok av en politiker vars titel redan ter sig synnerligen inaktuell. Diskussionen om såväl staten specifikt som hur vi organiserar våra samhällen generellt kommer att ta förnyad fart.

Jag skriver denna text mest för att introducera mig själv som ordförande. Just politikens organisering och styrning finns som ett bestående fokus i min annars rätt brokiga forskningskarriär som bland annat innehållit idéhistorisk forskning om den svenska nationalismens framväxt, styrningen av svensk IT-politik, konsekvenser av New public management, samverkansinitiativ och -projekt inom det offentliga. Jag publicerade nyligen en bok om mötens roll i arbetslivet, skriven i ett lärorikt samarbete med två sociologer. För närvarande leder jag ett jämförande forskningsprojekt om tillväxten av organisationsprofessionella grupper i svensk och nyzeeländsk förvaltning. Frågor om styrning

av och makt inom förvaltningen är något som jag ser som ytterst angeläget, vilket inte minst påvisas av den senaste tidens händelser som för en gångs skull har satt förvaltningsstrukturen i centrum.

För första gången under sitt 50-åriga liv kommer Statsvetenskapliga förbundets årsmöte med all sannolikhet inte hållas ”IRL” i höst. Exakt hur det blir vet vi när dessa rader publiceras, sannolikt blir det en digital variant.

Jag har varit med under knappt trettio år av förbundets historia men under denna tid har den svenska, statsvetenskapliga gemenskapen blivit mycket bredare och mer inkluderande. Det illustreras inte minst av att jag själv har blivit vald till ordförande. Om någon hade kommit med den förutsägelsen vid det första förbundsmöte jag bevistade (Köpenhamn 1992) att denna avsigkomna individ med ett märkligt paper om Gustav Sundbärg skulle bli ordförande hade nog denne någon blivit utskrattad. Vad som sågs som konstigt och udda då är naturligt nu. Problemet är förstås specialiseringsidiotin som vi alla är en del av. På samma sätt som vi måste kunna samtala med bönder på bönders vis och med lärde män på latin så måste vi också kunna samtala med varandra, oavsett inriktning. Min personliga hållning är att Statsvetenskapliga förbundets årsmöte skapar ovanligt stora möjligheter till detta ämnesövergripande samtal. På ett eller annat sätt ses vi där till hösten!

Patrik Hall är verksam vid Institutionen för globala politiska studier, Malmö högskola.
E-post: patrik.hall@mau.se

Corona, mänsklighetens frihet och en påminnelse om att allt är politiskt

av Katarina Roos

”Våra medborgare var inte mer skyldiga än andra, de glömde bara att vara ödmjuka, och

de tänkte att allt fortfarande var möjligt för dem, vilket förutsatte att farsoterna var omöjliga. De fortsatte att göra affärer, de förberedde resor och hade åsikter. Hur hade de kunnat tänka på pesten som avskaffar framtid, förflyttningar och diskussioner? De trodde sig vara fria och ingen kommer någonsin att vara fri så länge det finns farsoter.”

Något av ett ödets ironi måste det vara, att Albert Camus moderna klassiker ”Pesten” kom ut i ny svensk översättning i mitten av april 2020. Som många andra, läste jag den i gymnasiet. Jag fick då lära mig att det som Camus beskrev var tyskarnas ockupation av Frankrike och att pesten symboliserade den bruna farsoten, nationalsocialismen. Mitt motiv till att läsa ”Pesten” var tvivelaktigt. På listan i litteraturkunskap fanns ett antal klassiker att välja mellan. Skolbibliotekets exemplar av nämnda titel var redan utlånad, sannolikt av samma anledning som den som gjorde att boken lämnade den tränga hyllan på folkbiblioteket i den lilla staden, för att istället ta plats i min skolväska. Boken var nämligen, till skillnad från de andra redan inspekterade titlarna på listan, liten och synnerligen tunn. Mitt artonåriga jag gjorde en snabb kalkyl över tidsåtgång till läsning och författande av recension och fann att uppgiften var genomförbar. Du som läst ”Pesten” vet att anledningen till bokens ringa tjocklek, är att farsotens växande utbredning och dess fasansfulla manifestationer och konsekvenser, beskrivs med en outhärdlig, avskalad skärpa. Valet av bok var kanske inte så strategiskt men det var en läsoplevelse som jag fortfarande förnimmer, många år senare.

Fiktionens farsot, pesten i den nordafrikanska staden Oran har berört många läsare sedan titeln gavs ut 1947. Idag har den en bokstavlig och i högsta grad verklig motsvarighet i den pågående Corona-pandemin. Bildliga farsoter i vår samtid, i form av politiska, ideologiska strömningar som hotar och inskränker människans frihet finns likaså i överflöd. De två typerna av farsot tycks förstärka varandra när medborgerliga fri- och rättigheter

inskränks för att begränsa virusets spridning. Den mest grundläggande friheten, den att kunna lämna sitt hem och röra sig fritt i den offentliga miljön, har inte varit en självklarhet under våren 2020. Än mindre att samlas på gator och torg, eller att korsa gränser. Landgränser som sedan lång tid tillbaka suddats ut i människors medvetande och vardag har plötsligt återuppstått och markeras återigen med stängsel och gränsposteringar. Den dystopiska stämning som rått under våren väcker onekligen tankar kring människans frihet. Camus menar att människans frihet är en illusion som alltid kommer att inskränkas av farsoter som sköljer över mänskligheten likt vågor. Mellan dessa glömmar människan likt Orans medborgare, att frukta farsoter och att värdesätta sin frihet. De dagliga rapporterna om antalet smittade och döda gör Coronapandemin till en påtaglig farsot. Men mänskligheten står även inför andra farsoter, vilka ofta saknar den omedelbara förmågan att döda men som ändå dödar, såsom klimatförändringens effekter. Något som förenar farsoter av alla de slag, är att de så gott som alltid, drabbar samhällets svagaste hårdast. Återigen en påminnelse om att farsoter såsom en pandemi ytterst är en politisk fråga.

För den som vill fortsätta att vältra sig i undergångsstämning i hängmattan i sommar, finns mer lättsmält litteratur på pandememat. Den danska författaren Hanne-Vibeke Holsts bok ”Som pesten” är en spänningsroman med politiska förtecken. Den danska läkaren tillika nytillträdde pandemikoordinator på WHO:s högkvarter i Geneve, hamnar i händelsernas centrum när en modern variant av spanska sjukan sprider sig med Danmark som epicentrum. Handlingen kretsar kring det politiska spelet kring medlemsländernas hantering av den fiktiva pandemin. En hel del i den beskrivningen liksom de svårsmälta stereotypiseringar som författaren gör sig skyldig till är knappt förlåtliga. Men budskapet att global hälsa är en politisk fråga, är aktuell och angeläget. En undrar om Hanne-Vibeke Holst hade en spåkula under skrivprocessen.

Beskrivningen av hur land efter land stänger sina gränser känns kusligt aktuell och ibland blir det svårt att skilja dikt från verklighet. Centrum för den fiktiva pandemin är Danmark, och i den skönlitterära varianten av pandemin beskrivs hur danskar reduceras till att betraktas som potentiella smittspridare av omvärlden. I Sverige har vi kunnat behålla vår frihet och röra oss någorlunda fritt utomhus under våren 2020, något som väckt blandade känslor i omvärlden. En högst påtaglig konsekvens som åter för tankarna till frågan om människans frihet, är att svenska turister inte längre är välkomna vare sig till de nordiska grannländerna eller till traditionella semesterdestinationer.

Det finns även andra tecken i tiden som avspeglar vårens händelseutveckling. Vid ett svenskt lärosäte erbjuds en kurs för den som söker humanistiska perspektiv på pandemin med det ödesmättade namnet Pestens tid. Kanske är detta ett uttryck för att människan söker svar på samtidens problem, genom att blicka tillbaka på historien.

CORONACAMPUS OCH CORONAFORSKNING

Regeringen har tilldelat extra resurser till landets universitet- och högskolor i syfte att utöka antalet utbildningsplatser för att dämpa de ekonomiska konsekvenserna av pandemin. Rekordmånga har också sökt till universitet och högskolor inför höstterminen 2020. Fler än 407 000 har sökt, vilket är en ökning med 13 procent jämfört med höstterminen 2019 enligt Universitets- och högskolerådet. Den tidigare toppnoteringen i antalet sökande var hösten 2014, då drygt 390 000 sökte. Vårens pandemi syns inte bara i den stora ökningen, utan också i vilka program som lockar. Sjuksköterske- och läkarprogrammen liksom biomedicinsk analytiker ökar nämligen (www.uhr.se).

En vanlig terminsstart brukar innebära att lärosaler, hörsalar, bibliotek, studieområden och caféer fylls till bristningsgränsen med förväntansfulla studenter, nytillkomna liksom återvändare. Ett sannolikt scenario

är att nämnda utrymmen kommer att gapa ekande tomma i höst. När studenterna lämnar campus i början av juni, brukar vanligtvis ett skönt lugn infinna sig. Den tilltalande känslan i lugnet vilar emellertid i vetskapen om att flyttfåglarna kommer tillbaka i början av september då allting drar igång igen, då allt får puls. Det är en märklig känsla att vandra genom ett campus utan studenter, som att simma i ett hav utan fisk.

I media rapporteras om medicinska studier av Corona och Covid-19. Med tanke på att mycket få ens hade hört talas om viruset för sex månader sedan, måste dessa studier ha genomförts på rekordtid. Det väcker naturligtvis såväl forskningsetiska frågor som frågor kring hur pass robusta resultaten är. Forskningsprocesser som i normalfallet skulle ha pågått under flera år, resulterar nu i resultat som publiceras utan sedvanlig referenstagning. I det akuta skedet som världen fortfarande befinner sig i kanske det är befoget att tumma på vetenskapliga arbetssätt och konventioner för att stilla det skriande behovet av kunskap. Förväntningarna på forskarsamhället att ta fram vaccin eller behandling är höga och acceptansen för långa ledtider låg när människor bokstavligen dör i väntan på en lösning.

Vilka konsekvenser får detta långsiktigt för forskarsamhället, framtida forskning och forskningsetik? I en tid då handlingar och snabba resultat premieras, finns en risk för en oönskad normförskjutning ifall vetenskapliga arbetssätt och förhållningsätt och forskningsetiska principer, och överenskommelser blir förhandlingsbara. Jag har tappat räkningen på hur många frågeundersökningar som jag har fått med anledning av pandemin – om hur mitt liv och arbetsliv har påverkats och förändrats och om mina tankar och känslor inför detta nya virus. Plötsligt vill alla veta allt om Corona utifrån sina ämnesmässiga och teoretiska perspektiv. Vetenskapsrådet hade under maj månad en specialutlysning om coronavirus och Covid-19. Vetenskapsrådet har aldrig tidigare genomfört en utlysning med så korta

tidsramar. Under de två veckor som utlysningen var öppen inkom 257 ansökningar och om bara någon vecka ska de lyckliga meddelas. De snäva tidsramarna gäller även för den fortsatta processen. Målet är nämligen att ”forskningen som får stöd ska generera tillförlitliga och implementerbara resultat redan under den tid bidraget används, det vill säga senast 31 december 2021” (www.vr.se).

Medicinare och epidemiologer har, tar och får tolkningsföreträde i samhällsdebatten, vilket är rimligt när det gäller de medicinska perspektiven på pandemin. Men hur den hanteras är och kommer alltid att förbli en politisk fråga. Samhället behöver kunskap om de politiska och organisatoriska aspekterna av pandemin och det är här statsvetenskapen kommer in i bilden.

Katarina Roos är verksam vid Statsvetenskapliga institutionen, Umeå universitet.
E-post: katarina.roos@umu.se